

Rudolf Steiner

Jak intelektualistické období souvisí se svobodou

Převzato z 10. přednášky z cyklu Anthroposofie jako kosmosofie, GA 207 (Dornach od 12. září do 16. října 1921), přeložila Věra Zoubková (kráceno, upraveno).

Čisté myšlení

Proč jsem ve své Filosofii svobody musil trvat na tom, že svobodné jednání musí vycházet jen z čistého myšlení? Protože myšlení je-li jednání stavěno na cítění, již do něho zasahuje budoucnost, takže z cítění by nikdy nemohlo vzejít skutečně svobodné jednání. To může vzejít jenom z impulsu pojatého v čistém myšlení. (...)

Cítění

V citu proudí vzhůru do vědomí to, co je zážitkem citu. Dolů ale proudí to, co imaginativní vědomí může prožít stejně jako snové obrazy, co se tedy odehrává zcela v imaginacích. Proudí to dolů do celé bytosti jako něco, co je pro běžné vědomí nevědomé. Sice nikoli v jednotlivých událostech, ale v celkové náladě - to si prosím velmi dobře ujasněte - žije v člověku to, co je v podstatě výsledkem budoucích zážitků. Obrazy, které proudí sem dolů, si nesmíte představovat tak, že by budoucnost probíhala jako film, ale musíte si to představit jako výsledek dojmů. Jen u jistých lidí, kteří jsou atavisticky jasnovidní, se mohou ukázat obrazy, které se potom překládají do jistých skutečností, a potom se může uskutečnit jisté nahlížení do nejbližší budoucnosti.

Cítění a karma

Takže to, co vzniká v člověku cítěním, má něco společného s jeho karmou až do jeho smrti, co však vzniká z jeho vůle, má co činit s jeho karmou, která jde až za smrt.

Vůle a karma vznikající

Na jedné straně, začínáme-li u citu, máme na zřeteli to, co z citu vchází do organismu, co přechází k vůli. To, co z vůle zůstává jaksi v Já v klidu stát, to vše, co se stává vznikající karmou, nás vede směrem k budoucnosti člověka.

Myšlení – naplněná karma

Když pohlédneme na opačnou stránku, na myšlenkové tkanivo, do něhož vplývají naše subjektivní myšlenky, tak nás to zcela vede do proudu směrem k lidské minulosti. Na této cestě proto můžeme hledat svou minulou, naplněnou karmu. V cítění se tak v člověku v nejeminentnějším smyslu setkává minulost a budoucnost. Člověk se tedy rodí jaksi na základě myšlenek, jako žijící prochází citem a do své vůle vetkává to, co s ním prochází branou smrti.

Svoboda a intelektualismus

Řekl jsem, že branou smrti si s sebou nemůžeme vzít nic z toho, co si naše duše získává intelektualistickým způsobem. Před 15. stoletím ještě člověk měl jakési dědictví z dávných dob. (...) Ale tak, jak se nyní lidé inkarnují, vlastně již v sobě toto dědictví nemají, jsou-li správnými lidmi této civilizace. (...) Je naprosto vážnou záležitostí vývoje lidstva, že člověk tím, co dostává díky intelektualistické civilizaci, v podstatě ztrácí svou bytost. A čelí nebezpečí, že po smrti se sice vyvine tak, že bude mít tyto otisky, ale ztratí svou původní bytost, Já. (...) Pro tuto bytost, pro současného a budoucího člověka existuje jen jedna záchrana, kterou můžeme poznat takto: Chceme-li zde, ve smyslovém světě uchopit nějakou realitu, která posílí myšlení natolik, že nebude pouze mlhavým obrazem, ale bude mít vnitřní živoucnost, můžeme takovouto realitu vycházející z nitra člověka poznat jenom v čistém myšlení, které jsem ve své Filosoфии svobody vylíčil jako základ jednání. Jinak máme v celém lidském vědomí jen smyslové zdání.

Bytostnost člověka

Když ale jednáme svobodně na základě čistého myšlení, když tedy máme impulsy ke svému jednání skutečně v čistém myšlení, pak tomuto myšlení jinak zdánlivému, tomuto intelektualistickému myšlení, dáváme realitu tím, že je základem našeho jednání. A to je jediná realita, kterou můžeme z nitra vetkat do smyslového zdání a kterou si můžeme s sebou vzít branou smrti. (...) Tím se člověk osvobodí od determinovanosti ve smyslovém světě, díky tomu po smrti opět dostává svoji bytostnost, díky tomu je reálnou bytostí. Je to právě svoboda, když získáme tuto bytostnost, která nás jakožto lidské duše do budoucna zachraňuje před duševně duchovní smrtí. (...)

Pokud se tedy odpoutáme od nutnosti pozemského bytí a pozvedneme se k motivům svého chtění, které jsou svobodné, tedy když si pro své chtění nebereme nic z pozemskosti, pak si tím budujeme možnost být mezi smrtí a novým zrozením samostatnou bytostí. (...)

Tak vnitřně souvisí intelektualistické období se svobodou. Proto jsem vždy říkal: Člověk se musil stát intelektualistickým, aby se mohl stát svobodným. V intelektualismu člověk ztrácí svou duchovní bytost, neboť z intelektualismu si nic nemůže pronést branou smrti. Ale pomocí intelektualismu získává zde svobodu, a to, co takto ve svobodě získává, pak může pronést branou smrti.

Člověk tedy může myslet pouhým intelektualistickým způsobem, kolik jen chce - nic z toho si branou smrti nepronese. Jedině pokud člověk používá myšlení tak, aby je uplatňoval ve svobodných činech, tak s ním z jeho zážitků prochází branou smrti jeho duchovně duševní substance, která ho činí bytostí, nikoli pouhým věděním. V myšlení je nám intelektualismem naše bytostnost odnímána, abychom mohli dospět ke svobodě. Co prožíváme ve svobodě, je nám potom opět dáno jako lidská bytostnost. Intelektualismus nás usmrcuje, ale také oživuje. Nechá nás vstát z mrtvých s plně proměněnou bytostností, která z nás činí svobodného člověka.